

Vége Kőrösi!

A legyezőpálma levelei már sárgában játszanak, amikor fölbredek. Innen tudom, hogy hat óra körül van, mivel itt, mármint a Ráktérítő alatt, mindig ilyentájt kel a Nap. Az Ajayban éjjel-nappal nyitva az étterem, itt ki kellene várnom a reggelt, hogy kapjak egy ébresztő teát. De nincsen aggodalomra ok, Ági – feleségem – az utolsó pillanatban berakott a holmim közé egy apró elektromos merülő forralót, így a fogmosó poharamban elkészítem a reggeli teámat. Visszamászom a hálósákom alá, tervezgetni a mai napot. El is szenderedem, annak rendje s módja szerint. Kilenckor ébredek újra, de most aztán csülökre! Vállszatyromba rakom a képet és a zászlót, szótáraitam, fényképezőgépet, filmet, és nyomás a Zurichbe. Reggelizés közben elmondom, mit is hoztam ide, az Ázsiai Intézetbe, Kőrösi emlékszobájába.

Indiában Kőrösi Csomának két viszonylag könnyen elérhető emlékhelye van: a calcuttai emlékszoba, és a darjeelingi síremlék. Nem említem most Ladakhot, oda most nem jutok el, nem is olyan egyszerű az odautazás, de talán majd valamikor. Szóval, ehhez a két emlékhelyhez hozom: ide, Calcuttába Pénzes Géza balassagyarmati festőművész kisméretű rézkarcát Csoma Sándorról – ez az iskolám, a romhányi II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola küldeménye; és egy kicsiny zászlót Nógrád megye címerével, amit a Nógrád Megyei Közgyűlés elnöke, Becsó Zsolt bízott rám.

*A Kőrösi-szoba az Ázsiai Intézetben.
A szerző a Magyarországból hozott emléktárgyak elhelyezése után a Kőrösi-szobában.*

Darjeelingba pedig a már említett emléktáblát, ami a Romhányi Önkormányzat Testületének elismerő megemlékezése Kőrösi Csoma Sándorról a Millennium évében.

Természetesen, most csak a kép és a zászló van nálam, és bizonyos kétségek gyötörnek: vajon Mr. Banerjee engedélyezi-e az elhelyezésüket nekem, az egyáltalán nem hivatalos „küldöttnek”? Nem szerveztem én előre meg semmit, egyedül dr. Radnóti Aliz ajánlólevelét lobogtathatom. Remélem, ez megteszi hatását. Fél tizenegy után érek az intézetbe. Másik portás ül az asztal mögött, de ő is ugyanazt az angolt beszéli, mint a tegnapi. Már éppen kezdem tépni a hajamat, amikor megérkezik egy fiatal, mosolygós, jóképű fickó, és kezébe veszi a dolgokat. Ő Dillip Roy, Mr. Banerjee egyik titkára. Előkapom Aliz asszony levelét. Átfutja, bólogat, mosolyog, és átkalauzol az új épületbe. Ide költöztek át, magyarázza, mivel a régi, az 1780-90-es években épült székház már nagyon elavult, korszerűtlen. Ez az új hely a Csauringi és a Park street sarkán álló épületben van, ugyanitt székel a Bank of India is. Azt bezzeg kiírták, az Asiatic Societyt nem. Ezért nem találtam én tegnap! A portásnál – mint vendégnek – föl kell iratkoznom, aztán lifttel fölmegyünk a harmadik emeletre. Bevezet egy igen előkelő irodába, majd elmegy az igazgatóért. Feszélyezett vagyok, nagyon kirivok farmeromban, pólómban ebből a környezetből. De hát más ruhám nincs. Előveszem a relikviákat, és várom az igazgató urat. De csak Mr. Roy jön vissza másodmagával. Mit kérek, teát vagy kávét? – kérdezi. Természetesen teát. Int a társának, aki rögtön el is tűnik. Mr. Banerjee elnézést kér, de nagyon fontos tárgyaláson van, nem tud most elszabadulni, talán majd egy kicsit később, de ő, Roy, mindenben a rendelkezésemre áll. Le is ül velem szemben, az asztal másik oldalán. Újra átfutja a levelet, majd – meglepetésemre – azt kérdezi, mikor megyek vissza Delhibe. Oda már nem megyek, válaszolom, mivel Bombayból indulok majd vissza Európába. Kár, mert szívélyes üdvözlétét szerette volna küldeni Mrs. Radnótinak. Eztán kezdődik a tényleges ismerkedés. Ki vagyok, mivel foglalkozom otthon, honnan jött az emléktábla, a rézkarc, a zászló ötlete? Milyen zászló is ez? Hány megyéje van Magyarországnak? Mekkora Nógrád megye? Milyen a magyar iskolarendszer? Nem vizsgáztatás ez, látszik rajta, hogy mindez valóban érdekli. Közben megérkezik a tea, megkínál cigarettával, de én inkább visszakínálom őt a Red Classic Willsemből, ami szintén indiai, de legalább nem „mezítlábas”, füstszűrő nélküli. Kedélyesen füstölünk, iszogatjuk a teát. Az igazgató úr azonban csak nem jön. Ne várjunk tovább – mondja – menjünk vissza a régi épületbe, a Kőrösi emlékszobához.

Végre! Hát ezért utaztam a fél világon keresztül!

Széles, kétszárnyú lépcsősor vezet fel az emeleti galériára. Balra pillantom meg Kőrösi bronzba öntött szobrát. Tudom, hogy Holló Barnabás készítette. Tudom, hogy 1910-ben állították föl. De ezek e részletek mind mellékesek most. A lényeges: szemben állok Kőrösivel, itt, Calcuttában, az Ázsiai Társaság székházában. Szívem szerint végig csupa nagybetűvel írnám ezt a sort. De le is írom: **ÉN, SZTRANYOVSKY BÉLA, ELJÖHETTEM CALCUTTÁBA MAGYARORSZÁG ÜDVÖZLETÉVEL KŐRÖSI CSOMA SÁNDORHOZ!** Hosszúkas tibeti könyvet tanulmányoz elmélyülten, jobb kezében lúdtoll. Arcvonásai árulkodnak az elmúlt évek kemény nélkülözéseiről, összevont szeme a megfeszített figyelemről, magas homloka hihetetlen tudásáról. Mély tisztelettel bal vállára teszem a kezem, hangosan, magyarul megköszönöm neki a találkozást, megköszönöm – nem is tudom, kinek, minek? – hogy eljöhettek ide, elhozhattam az arcképét, a nógrádi címet, egy picit valamit Magyarországból.

Fellengzősnek tűnik talán ez az egész, de higgyék el, semmi előre elhatározott, semmi színpadias szándékom nem volt, egyébként is, kinek színészkedtem volna? Az egy szem Dillip Roynak? Aki – és csak most veszem észre – ott áll a hátam mögött, és mosolyog. Kedvesen, megértően, holott szavamat sem érti.

- Oké, Bela – mondja, és örömmel veszem észre, hogy lemaradt a miszter – most menjünk az emlékszobába.

Innen, a szobor mellől balra nyílik egy nagy dolgozó, vagy kutatószoba, hosszú asztalokkal, szekrényekkel, s ebből a kicsi, talán háromszor három méteres szobácska. Közepén alacsony írópult, a földre kuporodva lehet csak dolgozni rajta, mögötte, három lépés távolságban, a szemközti falnál – azaz nem is fal az, hanem egy használaton kívüli ajtó – egy sárgás-zöldes színű anyaggal letakart ülőszék. A székelyon, a falhoz támasztva Kőrösi arcképe, az írópulton pedig egy kihelyezett toll, mellette valami vázaszerű tárgy, alkalmasint mécses lehet. Magas szoba, szinte kürtöszzerű, teljesen dísztelen. A falak világos színűre festettek, az ablak nagy, rácsos. A hely szelleméhez egyáltalán nem odaillően, sajnos, a bal sarokban egy méregzöld, hatalmas páncélszekrény éktelenkedik. Nem kérdezem meg Dilliptől, miért, nem akarok kötözködni látszani. A nagyméretű kép fölé helyezük el egyelőre a Pénzes Géza által készített rézkarcot, a számolyra pedig a zászlót. Fotografálok, de elég sokat kell vacakolnom, nincsen vakum, így csak reménykedem abban, hogy használhatók lesznek a fényképek.

Az emlékszobából fölmegyünk a kéziratgyűjteménybe. Itt, szomorúságomra, fotótilalom van, kint kell hagynom a gépemet az előszobában. Az asztaltárlók sorában középtájon találok meg, vastag tibeti kötet előtt a 3125. oldalon kinyitott tibeti-angol kéziratot. Mindkét oldala három hasábos, szanszkrit, tibeti és angol nyelvű szöveget. Gyönyörű írása volt Kőrösinek, szép, szálfás, lendületes kézírás. Tiszta és olvasható, pedig a kortól már barnára fakult a tinta. Elmélázok a könyv fölött. Mennyi idő, szorgalom, akarat, micsoda hihetetlen elszántság, mármár megszállottság kellett ennek a vastag fölírásnak az elkészítéséhez! És micsoda mérhetetlen tudás! Milyen tömörked energia ahhoz, hogy tibetivé váljon, és mégis magyar maradjon. Csoma Sándor, ez korcs utódaid számára felfoghatatlan!

Dillip említi, hogy ebben az évben nagyon sok látogatójuk volt Magyarországról. Én vagyok talán a hatodik vagy hetedik! Hát igen, nem sok honfitársunknak jut osztályrészül az a fantasztikus szerencse, hogy saját kezével érinthesse Kőrösi szobrát, saját szemével láthassa kézírását. Áldom a sorsot, és mindazokat, akik a sors képében segítségemre voltak, lehetővé tették, hogy láthassam, érinthessem ezeket.

Három óra lesz, Hilson-béli szobámban üldögélve várom Dillipet, aki látni szeretné az emléktáblát is, ami majd Darjeelingbe kerül. Nagyon tetszik neki. Két kezébe fogva a homlokához érinti, és bengáli nyelven mond fölötte valamit. Gondolom, válaszul arra, hogy én magyarul üdvözöltem Kőrösi mellszobrát.

Elkísérem Dillipet a Csauringiig, ott elválunk. Taxit fog, eltűnik, én meg úgy döntök, hogy ha már erről a híres útról annyit olvastam, akkor tisztességesen földerítem. Az útikönyv Calcutta legelegánsabb útjának nevezi. Jó, jó, de akkor milyen lehet egy kevésbé elegáns utca? Igaz, az elején van az Oberoi Grand Hotel, közelében valamilyen kormányzósági épület, vannak ékszerüzletek, száribolt, de a járda föltörve, bokatorést igen könnyű beszerezni; az árkádok alatt földön ülő árusok, óraszíjat, régi pénzeket, miegymást árulnak, és rengeteg a koldus. Ennyit nem láttam Delhiben sem. Egy anya hatékony módszert dolgozott ki. Két kisgyerekekkel, négyöt évesek lehetnek, eredeti módon koldul, fiatal nőkre specializálva magát. A két purdét jobbról-balról elkapja a nő lábát, kullancsként ragadnak rá, visítanak, és egész addig el nem engedik, míg a nő az anya kezébe nem nyom valamennyi pénzt. Akkor jöhet a következő áldozat. Úgyes. Visszhangzik minden a „laooo-laooo” kiáltástól, nyöszörgéstől, brummogástól. Nem tudom, mit jelent, talán azt: „pénzt-pénzt”, vagy „kicsikét-kicsikét”, esetleg „isten nevében”? Az én fülemben nagyon „lővé”-ként hangzik. Ide kívánczok, bár néhány nappal később történt, ugyanitt, a Howrah-án. Vonatra várakozás közben figyeltem meg két koldust, mindkettő igen eredeti módon próbált pénzhez jutni. Az egyik, fiatal, tizenéves fiú, kicsit sántikálva jött be a pályaudvar peronjára az utcáról. Átlépve a bejáratot, hasra vetette magát, s mint egy halálra sebzett kukac, vonaglott az emberek lábai alatt, araszolt egyiktől a másikig, megjátszott kínnal nyújtogatta fölfelé a kezét, és közben hangosan esengett pénzért. A másik koldus egy fiatal lány volt. Az keltette föl a figyelmemet, hogy csak fehérekhez lépett oda. A kezében lévő lapos,

kerek kosarat odadugta a meglepett utas orra alá, és fölcsapta a fedelét. A megcélzottak mindegyike hátrahőkölt, sietve pénzt markolt ki a zsebéből, odalökte a lánynak, és sürgősen faképnél hagyta. Engem is megcélzott a szurtos leányzó. Kiderült, hogy kaskájában egy közepes méretű kígyó tekereg. Legnagyobb meglepetésére én azonban nem ugrottam hátra, hanem nyugodtan szemügyre vettem a jószágot. Ártalmatlan siklófélének bizonyult. Igen csúnyákat mondhatott a némbér, amikor nyugodtan elhessentettem magamtól.

Nem szeretem, no, nem tetszik nekem Calcutta. Erőszakosak, rámenősek, ráadásul ápolatlanok, piszkosak az emberek. Nagyon mennék már föl a Himalájába.

Nem is említettem még, hogy a Hilson tőzsomszédságában áll Rabindranath Tagore palotája. Csak onnan tudom, hogy ez az, mert előtte áll a költő aranyszínű büsztje. Hatalmas, három emeletes, málló vakolatú, lerobbant épület. Annak ellenére ilyen, hogy irodák lehetnek benne. Erre következtek az ormótlan légkondicionálókról, és a rikító hirdetésekről. Hajnóczi Rózsa a Bengáli tűzben igencsak megmondogatja a véleményét erről a házról. Bezzeg, ha most látná! A Zurichben vacsorázom, eddig még nem próbált, de természetesen csirkeételet. Jó, tudom, Delhiben már kellőképpen kimerítettem az evés témáját, de az indiai konyha utolérhetetlen. Ez a Chicken tikka párolt-sült hagymával, zöldséges rizzsel. Kis tálkákban szervíroznak mellé valamilyen szójaszószerű dolgot, meg pici, zöldpaprikát. Lime-mal megöntözöd a húst, szósszal a rizst, bekapsz egy jó falatot, utána küldesz egy paprikát – és elsírod magad. Részben a meghatottságtól, annyira finom ez az étel, részben pedig a paprikától: mintha eleven parazsat nyelnél. Ez még nekem is sok. Mivel van ezeknek a szája bélelve? Azbeszttel?

- Ízlik, uram? – kérdezi a pincérfiú enyhe gúnnyal.

- Nagyon finom – lehelem – mintha magyar étel lenne.

- Köszönjük, uram – lepődik meg a fiú. Furcsállhatja, hogy fehér ember ezt a pokolbéli paprikát eszi. De eszem, már csak becsületből is. Megiszom még egy teát, elszívok egy cigarettát, és hazamegyek. Azzal a gondolattal alszom el, hogy holnap már utazom tovább Shiliguriba, itt hagyom ezt a rút Calcuttát.

Azaz dehogy hagyom...

Másnap hihetetlenül ostoba körülmények között lekésem a New Jalpaiguri felé menő vonatot. Órákkal az indulást megelőzően kint vagyok a Howrah pályaudvaron. Gyalog megyek át az Old Hoogly Bridge-en, miután leráztam a mindenképpen városnézést akaró taxist - gondolom, jó pénzt látott a dologban, mert kétszer vitt át a hídon, egyszer oda, aztán (mielőtt bármit mondhattam volna) irgalmatlan dudálás közepette megfordult a város felé, és újra átvitt a folyó fölött. Mikor leértünk a hídról, ráüvöltöttem: "- Allj meg ember, te kurafi, én a pályaudvarra akarok menni!" Szegény, annyira megdöbben, hogy nem is vitatkozott, amikor 10 rúpiát vágtam hozzá, és ott hagytam a dübörgő forgalomban. Közben leszakadt a fényképezőgépem szíja, az út szélén vacakoltam vele, míg sikerült összefoldoznom. Aztán némi nehézségek árán - tényleg nagy volt a forgalom - feljutottam a hídra, amin mindenképpen gyalog akartam átmenni (lám, megint Széchenyi Naharja!), belevegyülve az árusok, állatok, járkélók kaotikus tömegébe. Szikrázóan süt a Nap, hatalmas a hőség. Szomjas vagyok, és bár van palackozott vizem, mást szeretnék inni. Veszek egy szép, nagy kókuszt - 3 rúpia, 50 paisza - a tízesből visszkapok hat-ötvenet. Később, a szállodában, pénzem számlálása közben döbbenek meg: a visszkapott otrúpiás nem más, mint egy - a forgalomból régen kivont - magyar 10 forintos érme! Elgondolkodom: a kókuszárus sejtette, hogy magyar vagyok, vagy csak simán átejtett a mindkettőnk számára értéktelen pénzzel? Ez utóbbi a valószínűbb.

De hogyan kerültem vissza a Hilsonba? Miután végigbókláztam a pályaudvar környékét, megbámultam a gyümöleshalmokat, az árusok ilyen-olyan portékáit, idejét láttam bemenni az állomásépületbe. Célszerű a vonat indulása előtt 1-2 órával a helyszínen lenni, mert ki tudja? Bámészkodtam, vettem ezt-azt: vizet, csokoládét, kekszet, és lestem a villanykiíró, hová jelzi a 3143-as számú vonatot, aminek, emlékezetem szerint 17 óra 15 perckor kell indulnia. Fél öt múlik, mikor átpörögnek a sorok az információs táblán, de a jelzett számú vonat nincs a

felsoroltak között! Mi ez? A fenébe, én vagyok hülye, vagy a bengáli vasutasok? Lélekszakadva az információhoz futok.

- Uram, hol van a shiliguri vonat, aminek negyed hatkor kellene indulnia?

- A shiliguri vonat, sir? Innen oda nem megy vonat!

- De hát itt a jegyem!

- Mutassa, kérem. ...Á, ez a szerelvény nem innen indul, hanem a Sealdah állomásról, a város másik feléről!

És rámutat a négy nyomtatott betűre: SDAH - Sealdah. Az ördög vigye el ezeket a rövidítéseket! Miért nem lehet valamit normálisan kiírni? Például így: SEALDAH RAILWAY STATION. Honnan a csudából tudjam, hogy ez a négy betű mit jelent? Tőlem akár egy imaformula is lehet! Pillantás a térképre: a Sealdah vagy négy kilométerre is van ide! Rohanás a pályaudvar elé, gyorsan egy taxi! Legyen bár ötszáz, vagy akár ezer rúpia is a viteldíj, de el kell érnem a vonatot! Elég Calcuttából, nagyon elég, csak el innen! Nekilődül az autó, vészes dudálással át a hídon, aztán a Hoogly túlsó partján dugóba kerülünk. Dudaszó, bengáli szitkok, por, kipufogóbűz és áll a forgalom mind a négy sávban.

- Ember, adok kétezer rúpiát, csak menjünk már!

- De hová, sir, hát nem látod, hogy nem mehetek?

Izzad a homlokom, nyirkos a tenyerem az idegességtől. Sofőröm egykedvűen könyököl ki a lehúzott ablakon, néha sebességbe teszi az autót, araszol néhány métert. Aztán - ki tudja, miért - meglendül a kocsisor. Végre megyünk! Még tizenöt perc, aztán tíz, öt - majd megszólal:

- Ott a Sealdah, uram, de úgy hiszem, nem kell sietned, a shiliguri vonat csak hét körül indul.

Remegő kézzel fizetem ki a kétszáz rúpiát, ennyit mutat a taxióra; fél vállra kapom a dögnehez hátizsákot, és rohanok be az épületbe. Melyik vágányról indulhat a vonat? Sejtelmem sincs róla, csupán arra gondolok, hogy ahol a legnagyobb a tumultus, az lesz az én vonatom. Ott épp indul egy! A hátizsákom taszigálja az embereket jobbra-balra, ahogy rohantomban vágódik ide-oda; hátam mögött a felháborodottak kórusa, de ki törődik most ezzel?; aztán - aztán már csak a távolodó vonat zárlámpája kacsint felém gúnyosan. Hát ennyi. Itt ragadtam. Sírni tudnék dühömben, hogy hogyan lehettem ennyire ostoba! De hát nem tehetek most már semmit, a vonatom elment, keresnem kell egy hotelt itt, a közelben, ahol ezt az éjszakát eltöltöm; holnap délelőtt kicserélem a jegyemet a Tourist Officeban, és jó időben itt leszek az állomáson. Taxi, szállodakeresés. Vezetőm alig beszél angolul, kézzel-lábbal magyarázom neki, mit is akarok. Az istennek sem talál hotelt, holott az út túloldalán én már többet is láttam. Megállítom, kiszállok. Átvergődöm a tömegben, és amúgy, hátizsákosan beállítok az Ashoka Hotel recepciójába.

- Elnézést, uram, nincs szabad szobánk - mondja a portás.

Nem csodálom, a helyében én is ezt mondanám. Calcuttai viszonylatban előkelő hely ám ez az Ashoka, én meg izzadtan, mocskosan, hátizsákosan. Hogyan lenne hozzám bizalma? Tudom - a térképről kellően bemagoltam - hogy most a Barabazar szélén vagyok. Csak találok valami szálláshelyet! De nem! Shiváért sem!

Csak kóbor kutyafalkák, rosszarcú suhancok, gyanakvó öregek az éjszakában. Felidézem magamban Delhit, a koszos, büdös, barátságos Delhit, a Main Bazart, ahol lépten-nyomon találsz guesthouse-t, kis hotelt, nagy hotelt, amit csak akarsz, itt meg semmi! És félek. Komolyan félek: nyakamon az éjszaka, a kutyák kapkodnak a bokám után, és - vélhetően - nem éppen jóindulatú megjegyzések röpködnek felém. Találomra visszafordulok - valóban erre jöttem? Ott, arra talán világosabb van. Taxi közeledik. Leintem.

- Csauringi, quickly! - ugrom be az autóba. És - uram, isten - a két fickó közül egyik sem beszél angolul! Megyünk vagy kétszáz métert, mikor is megállnak egy gyalogos mellett. Valamit beszélnek bengáliul, aztán az úr int, tekerjem le az ablakot.

- Hová akar menni, uram? - kérdezi. - A sofőr nem beszél angolul, engem kért meg, tolmácsoljak.

- A Csauringire, az Indiai Múzeumhoz.

Pergő bengáli beszéd, a két fickó lelkesen bólogat, én elköszönök az udvarias úriembertől, és megyünk. Azaz mennénk, mert a belvárosban olyan közlekedési dugóba kerülünk, hogy a délutáni csak kismiska ehhez képest. Araszolgatunk, irtózatos a dudaharsogás, a benzingóz. Kézzel-lábbal megkérdezem a sofőrjeimet, rágyújthatok-e? Bólogatnak a fejükkel, hogy nem, ők sem dohányoznak. Rendben van, ezt a szmogot valóban kár lenne cigarettafüsttel dúsítani. Végre, nagy nehezen a Csauringire érkezünk, megismerem az esti sötétben is a minaretről. Aztán, na de hé, hová mentek, ember! Erre már teljesen ismeretlen vagyok! Újabb megállás, újabb tolmács. Végre visszafordulunk, ráverek a sofőr vállára: - Itt a múzeum!

Kifizetném a kétszáz rúpiát, de nem tud visszaadni az ötszázásból. Valami olyasmit értek, hogy neki jó lesz az is. Begorombulok, magam után intem a lököttet, és bemegyek egy üzletbe - járműbolt volt. A pénztáros van olyan kedves, felváltja a pénzemet. Átadom a sofőrnek a kétszázat, de nem hogy megköszönné, valamit vartyog a pénztárosnak.

- Mennyiben egyeztek meg? - kérdezi tőlem - merthogy kevesli a pénzt, mivel többet ment a kialkudottnál.

- Eltévedt - válaszolom - nem tudta, hol a Chauringi, sem azt, hogy hol van a múzeum.

Indulatos szökváltás, végül a sofőr vállat vonva sötét pillantást vet rám, és otthagy mindkettőnk. Este hét óra van.

- Hol szállt be a taxiba? - kérdezi a pénztáros.

- A Sealdahnál. Lekéstem a vonatomat, és arra nem találtam szállodát, gondoltam, visszajövök ide, a Hilsonba. Itt szálltam meg az utóbbi napokban.

- Hová akart utazni? - érdeklődik barátságosan a férfi.

- New Jalpaiguriba, onnan tovább Darjeelingbe.

- És lekéste a vonatot? - kerekedik el a szeme. - De hát az...Mutassa a jegyét!

Meglepődöm, de előkotrom, odaadom neki. Nézegeti, majd a órájára pillant.

- Sir, a maga vonata öt perc múlva indul. Nézzen ide! - és mutatja a jegyen az indulási időt: 19.15. Amit én az utcai lámpák pislá fényében a taxiban 17.15-nek néztem, az valójában negyed nyolc volt! Ha ott, a pályaudvaron előveszem a jegyet, vagy információt keresek, most a vonatomon ülnék, és várnám az indulást! Bambán bámulom a papírt, aztán legyintek egyet; most már nem is nagyon bosszankodom.

- Yes, I am a big stupid - hümmögöm. Szegény, segítőkész férfiú, sejtelve sincs arról, mekkora hülyének érzem magamat. Ez volt Calcutta leggonoszabb tréfája. Öszentségét, Káli istennőt szidom, róla kapta ugyanis a város a nevét, de igazából önmagammat kellene. Valóban, nagyon eljött az ideje, hogy itt hagyjam ezt a sötét várost. Hogy hogyan tudta elviselni Kőrösi, egyszerűen felfoghatatlan számomra! Bár valószínű, hogy ő sem szerette.

Másnap. Idézek december 22.-ki naplóbejegyzésemből:

"19.10. Fenn ülök a vonaton. Most már tehet Calcutta, amit akar. Már nem tartóztathat tovább. Még így, hogy dupla árért enged el - mivel nem váltották át a jegyemet, újat kellett vennem: 206 rúpia volt, - sem sok. De ez is a kitolás-sorozathoz tartozik. Ott egye meg a fene, megérte azt a 206 rúpit, hogy elmehetek innen. Mostmár csak jobb lehet. Indulunk! Bye-bye Calcutta! Tőlem akár el is sülyedhetsz a Bengáli-öbölben!"